

Această carte a fost publicată
cu sprijinul acordat de
INSTYTUT KSIĄŻKI –
Programul de traduceri © POLAND

INSTYTUT KSIĄŻKI

©POLAND

BIBLIOTECA
INSTITUTULUI POLONEZ DIN BUCUREȘTI

RYSZARD KAPUŚCIŃSKI s-a născut în 1932, în orașul polonez Pinsk, în prezent aflat în Bielorusia. După invazia nazistă a Poloniei și ocuparea estului țării de către trupele sovietice, în 1939, familia lui se refugiază la Varșovia, unde tatăl lui Ryszard Kapuściński se înrolează în rezistență. Debutază la 17 ani cu un volum de poezii, dar după absolvirea facultății de istorie în 1955 alege jurnalismul ca formă de expresie literară. Colaborează cu publicațiile *Sztandard Mlodych*, *Polityka*, *Kontynent* și *Kultura*. În 1962 devine corespondent al agenției polone de presă PAP. În această calitate, călătorește în Africa, America Latină și Orient, devenind astfel un cronicar al Lumii a Treia. I-a cunoscut pe Patrice Lumumba, Che Guevara, Idi Amin. A scris pe viu despre „războiul fotbalului“, care a opus Honduras și El Salvador – eveniment căruia îi dedică *Wojna Futbolowa (Războiul fotbalului, 1978)* –, și a fost martor al invadării Angolei de către trupele sud-africane, în 1975, experiență consemnată în *Jeszcze dzien zycia (Încă o zi normală, 1976)*. *Cesarz (Împăratul, 1978)* este un portret atent și lucid al lui Haile Selassie, iar *Szachinszach (Șahinșahul, 1982)* radiografiază dictatura șahilor Pahlavi. În 1981, adeziunea la Solidarność îl costă pe Kapuściński acreditarea de jurnalist. Din acel moment, scriitorul publică numai în reviste clandestine. După prăbușirea comunismului, își reia activitatea de jurnalist. În urma unei călătorii prin fosta Uniune Sovietică, publică în 1993 *Imperium (Agonia imperiului)*. Din 1990 și până la moartea autorului, în 2007, văd lumina tiparului cele șase volume ale impresionantului *Lapidarium*, un jurnal atipic care îmbină notația personală, consemnarea istorică și reflecția.

Ryszard Kapuściński

Şahinşahul

Traducere din polonă și note de
MIHAI MITU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Andrei Gamaș
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la „FedPrint“ – București

Ryszard Kapuściński
Szachinśach
© 2008 by The Estate of Ryszard Kapuściński
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2009, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RYSZARD KAPUŚCIŃSKI

Șahinșahul / Ryszard Kapuściński; trad.: Mihai Mitu. –
București: Humanitas, 2009
ISBN 978-973-50-2543-4
I. Mitu, Mihai (trad.)
94(55)

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Cărți de joc, chipuri, câmpuri cu flori

Doamne Dumnezeu!
Eu asta aş vrea:
să nu mai fie răutăți.

Debbie

Scrisori ale copiilor către Dumnezeu,
Editura Pax, 1978

Totul este cu susul în jos, ca după o rapidă și brutală percheziție din partea poliției. Peste tot numai ziare, grămezi de ziare locale și străine, ediții speciale, titluri mari de-o șchioapă

A PLECAT

și fotografii mari, cu fața aceea prelungă, suptă, pe care se poate citi strădania de a nu-și da la iveală nici nervozitatea, nici înfrângerile, chipul acela cu trăsături atât de regulate, încât, de fapt, nu mai exprimă nimic. Iar alături, alte ediții speciale, cu o dată mai târzie, care anunță febril și triumfal că

S-A ÎNTORS

și mai jos, o fotografie imensă, pe o pagină întreagă, fotografia acelu chip patriarhal, aspru și întunecat, fără nici o dorință de a exprima ceva.

(Și între această plecare și sosire câte emoții, ce temperaturi înalte, câtă mânie și groază, câte incendii!)

La fiecare pas – pe podea, pe scaune, pe măsuță, pe birou – sunt risipite tot felul de hârtii, fâșiuțe, notițe așternute

la repezeală și așa de dezordonat, că trebuie să mă gândesc bine de unde am notat cutare frază – *o să vă promită și o să vă dezamăgească, dar să nu vă lăsați înșelați* – (cine a spus asta? cine și către cine?).

Sau, cu creion roșu, pe o pagină întreagă: neapărat să telefonez la 64 12 18 (dar a trecut atâta timp de-atunci, că nu pot să-mi amintesc al cui era telefonul și de ce era așa de important atunci).

Scrisori neterminate și neexpediate. Bătrâne, multe aș avea de spus, ce am văzut aici și prin câte am trecut! Mi-e greu totuși să-mi ordonez impresiile, care...

Cea mai mare dezordine domnește pe masa cea mare, rotundă: fotografiile de diferite dimensiuni, benzi de magnetofon, benzi de 8 mm, buletine, fotocopii de foi volante – toate grămadă, amestecate ca într-un bazar: fără cap și coadă. Și apoi tot felul de afișe, de albume, discuri și cărți, cumpărate sau primite în dar, o întreagă documentație a timpului care tocmai s-a scurs, dar care mai poate fi auzit și văzut, fiindcă a fost înregistrat aici: pe filme – râuri de oameni, curgând înfuriate, pe casete – suspinul muezinilor, strigăte de comandă, convorbiri, monologuri, pe fotografii – chipuri strălucite, cuprinse de extaz.

Acum, la gândul că trebuie să fac puțină ordine (fiindcă se apropie ziua plecării mele), mă cuprind apatia și o nemărginită oboseală. Sincer vorbind, de câte ori locuiesc la hotel – și asta mi se întâmplă adesea –, îmi place ca în cameră să domnească dezordinea, pentru că astfel locul pare ceva viabil, dezordinea este o fărâmă de intimitate, de căldură, este o dovadă (ce-i drept, iluzorie, dar dovadă totuși) că un loc atât de străin și de nefamiliar cum este, prin natura sa, orice cameră de hotel a fost, fie și parțial, învins și însușit. Într-o cameră

aranjată cu grijă, curată până la pedanterie, mă simt stingher și singur, mă copleșesc toate acele linii simple, muchiile mobililor, suprafețele pereților, mă supără toată acea orânduială migăloasă și scrupuloasă care există parcă numai pentru ea însăși, fără vreo urmă a prezenței noastre. Din fericire, după numai câteva ore de la intrarea în cameră, sub influența acțiunilor mele (de altfel, inconștiente, rezultate din grabă sau lene), toată rânduiala de la început se destramă, dispare, toate lucrurile capătă viață, încep să se mute dintr-un loc într-altul, să intre în relații și sisteme mereu noi, apare un soi de îngheșuală cu iz baroc și, în același timp, omul se simte mai bine, mai la el acasă. Poți răsufla și te poți relaxa cum se cuvine.

Deocamdată nu reușesc să-mi adun puterile ca să mișc ceva în această cameră, așa că îmi pun în gând să cobor în holul pustiu și întunecat al hotelului, unde patru tineri beau ceai și joacă cărți. Sunt absorbiți de un joc complicat, ale cărui reguli nu le-aș putea înțelege niciodată. Nu e nici bridge, nici poker, nici trei-sute, nici șeptic. Folosesc două pachete de cărți deodată, pe tăcute, și la un moment dat unul din ei, cu un aer de mulțumire, adună de pe masă toate cărțile. Peste o secundă, cineva trage o carte, celelalte sunt împărțite pe masă, jucătorii chibzuiesc îndelung, calculează și în timpul numărării mai izbucnește câte o ceartă.

Acești patru oameni (toți cei de la recepție) trăiesc datorită mie, pentru că în aceste zile eu sunt singurul client al hotelului. Tot eu le întrețin și pe femeile de serviciu, și pe bucătari, chelneri, spălătorese, paznici, și pe grădinar, ba cred că mai întrețin și alte câteva persoane, cu familia cu tot. Nu vreau să spun că dacă aș întârzia cu plata camerei acești oameni ar muri de foame, dar, pentru orice eventualitate, mă străduiesc să-mi achit la timp toate datoriile. Până acum câteva

luni, a găsi o cameră liberă la hotel în acest oraș era o adevărată performanță, ca un loz câștigător. În ciuda numărului mare de hoteluri, era atâta înghesuială, că nou-veniții trebuiau să închirieze câte un pat în spitalele particulare, numai ca să aibă un adăpost undeva. Dar acum s-a terminat cu afacerile, cu banii câștigați ușor, cu tranzacțiile formidabile, businessmanii locali și-au ascuns capetele viclene, iar partenerii străini au plecat lăsând totul baltă. Turismul a încetat brusc, contractele internaționale de asemenea... O parte dintre hoteluri au ars, altele sunt închise sau goale, într-un hotel și-au instalat cartierul general partizanii. Orașul este ocupat acum cu el însuși, n-are nevoie de străini, n-are nevoie de lume.

Jucătorii își întrerup partida, vor să-mi ofere un ceai. Aici se bea numai ceai sau iaurt, niciodată cafea și nici un fel de alcool. Consumul de băuturi alcoolice este pedepsit cu patruzeci de lovituri de baston, chiar șaizeci, iar dacă pedeapsa este aplicată de un coșcogeamite zdrahonul (de obicei aceștia sunt cei mai dispuși să pună mâna pe ciomag), atunci ne lasă pe spinare numai carne vie. Așa că nu ne rămâne decât să ne sorbim ceaiul cald, privind spre capătul celălalt al holului, la televizorul de sub fereastră.

Pe ecranul televizorului apare chipul lui Khomeini.

Khomeini vorbește stând într-un jilț simplu de lemn, aflat pe o estradă de scânduri, undeva, într-o piață dintr-un cartier sărac (judecând după casele modeste) al orașului Qom. Qom este un oraș mic, cenușiu, plat, fără farmec, situat la o sută cincizeci de kilometri de Teheran, într-un deșert arzător și obositor. S-ar părea că în acest climat ucigaș nimic nu poate favoriza reflecția, contemplația, și totuși Qom este orașul în care domnesc fervoarea religioasă, credința mistică, militantă,

până la fanatism. În târgușorul ăsta se găsesc cinci sute de moschei și cele mai mari seminarii teologice, aici își dispută opiniile cunoscătorii Coranului și păzitorii tradiției, aici lucrează venerabilii ayatollahi, de aici conduce țara Khomeini. Niciodată nu părăsește Qomul, nu pleacă în capitală, în general nu se duce nicăieri, nu vizitează nimic și pe nimeni. Cândva locuia aici împreună cu soția și cei cinci copii, într-o căsuță mică de pe o ulicioară îngustă, prăfoasă și înăbușitoare, nepietruită, prin mijlocul căreia apa își săpase șanț de scurgere. Acum s-a mutat în apropiere, în casa fiicei sale, care are balcon spre stradă; din acest balcon se arată Khomeini oamenilor, dacă se adună mai mulți (cel mai adesea sunt pelerini evlavioși, care vizitează moscheile din orașul sfânt și înainte de toate mormântul Preacuratei Fatima, sora celui de-al optulea imam, Reza, mormânt inaccesibil celor de altă credință). Khomeini duce o viață de ascet, se hrănește cu orez, iaurt și fructe și locuiește într-o singură odaie, cu pereții goi, fără mobile. Nu are decât un așternut întins pe jos și o grămadă de cărți. În această odaie, Khomeini primește lumea, chiar și cele mai oficiale delegații străine, stând pe o pătură întinsă pe podea, sprijinit cu umerii de perete. Pe fereastră are vedere spre cupolele moscheilor și marea curte a medresei¹ – o lume închisă a mozaicului turcoaz, a minaretelor verzi-albastre, o lume de răcoare și umbră. Torrentul de oaspeți și persoane venite cu treburi se scurge cât e ziua de lungă. Dacă are o pauză, Khomeini se duce la rugăciune sau rămâne în camera lui, cufundat în meditație; ori, pur și simplu – lucru firesc la un bătrân de optzeci de ani –, trage un pui de somn. Omul care poate intra la el ori-când este fiul mai mic, Ahmed, preot ca și tatăl său. Celălalt

---

1. Școală islamică de învățământ superior religios.

Cuprins

Cărți de joc, chipuri, câmpuri cu flori	5
Dagherotipuri	21
Flacăra moartă	141